

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

ЗА ПРИМЕНУ РАЧУНОВОДСТВА ТЕКУЋИХ ТРОШКОВА У СИСТЕМУ КАЛКУЛАЦИЈА И РАЗДВАЈАЊА РАЧУНА УСПЕХА ЗА ПОТРЕБЕ РЕГУЛАТОРНОГ ИЗВЕШТАВАЊА ОД СТРАНЕ ОПЕРАТОРА СА ЗНАЧАЈНОМ ТРЖИШНОМ СНАГОМ

УВОД

Овај документ треба да послужи јавној расправи и посебним разматрањима са релевантним операторима са значајном тржишном снагом у сектору електронских комуникација (у даљем тексту: оператори са ЗТС) о моделу рачуноводства текућих трошкова (ССА – Current Cost Accounting), који ће постати саставни део новог Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са значајном тржишном снагом у области електронских комуникација.

Полазне основе за примену рачуноводства текућих трошкова треба разматрати у контексту:

– Закона о електронским комуникацијама (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 44/2010), посебно његових чланова 8., 11. и 23. из дела III Републичка агенција за електронске комуникације (у даљем тексту: Агенција), чланова 59–71 односно дела XI Тржишта подложна претходној регулацији и обавезе оператора са значајном тржишном снагом, као и других чланова који се односе на права и обавезе оператора и Агенције у домену обрачуна трошкова са калкулацијом цена, раздвајања рачуна успеха по врстама услуга и регулаторног извештавања;

– Директиве о заједничком регулаторном оквиру (Directive 2002/21/EC on a common regulatory framework for electronic communications, networks and services (Framework Directive));

– Директиве о приступу и међусобном повезивању (Directive 2002/19/EC on access to and interconnection of electronic communications networks and associated facilities (Access Directive));

– Директиве о универзалном сервису (Directive 2002/22/EC on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Universal Service Directive));

– Directive 2009/140/EC amending Directives 2002/21/EC, 2002/19/EC and 2002/20/EC;

– Препоруке Европске комисије о међусобном повезивању на либерализованом тржишту телекомуникација (Commission Recommendation 98/322/EC on interconnection in a liberalized telecommunications market (Part 2 — Accounting separation and cost accounting), April 1998);

– Препоруке Европске комисије о рачуноводственом раздвајању и рачуноводству трошкова (Commission Recommendation 2005/698/EC on accounting separation and cost accounting systems under the regulatory framework for electronic communications, September 2005);

– ERG Смернице за примену Препоруке Европске комисије о рачуноводственом раздвајању и рачуноводству трошкова (ERG Common Position: Guidelines for implementing the Commission Recommendation C (2005) 3480 on Accounting Separation & Cost Accounting Systems under the regulatory framework for electronic communications);

– IRG Принципа у вези са имплементацијом и праксом приликом примене методологије текућих трошкова (IRG Principles of Implementation and best practices regarding the use of current cost accounting methodologies as applied to electronic communication activities, February 2006);

– постојећег Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране телекомуникационих оператора са значајном тржишним уделом (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 103/2008) (у даљем тексту: Правилник).

При томе, скрећемо пажњу на неколико битних заједничких поставки у тим документима, као што су, на пример:

- веома велика и растућа улога сектора електронских комуникација (у даљем тексту: ЕК сектор) на националном и глобалном нивоу који, с једне стране, позитивно утиче на привредни и укупни друштвени развој и инвестиције, али са друге стране представља константну претњу могућег монопола и злоупотребе значајне тржишне снаге;
- због такве позиције ЕК сектора, неопходно је законско и подзаконско уређивање тржишног наступа оператора са ЗТС. Из тог разлога су, поред непосредних ингеренција државе, предвиђене и формиране националне регулаторне агенције (НРА), код нас РАТЕЛ, с надлежношћу и одговорношћу да, уз остале значајне предуслове за функционисање ЕК сектора, уређују и контролишу тржишно понашање оператора са ЗТС. Циљ ових активности је обезбеђење транспарентности пословања и извештавања од стране оператора, спречавање њиховог дискриминаторног понашања према другим учесницима на тржишту електронских комуникација, заштита интереса корисника њихових услуга, заштита друштвених интереса земље и очување развојних потенцијала оператора;
- примерено важности и сложености наведених циљева, Агенција има надлежност да прописује и контролише, а оператори са ЗТС обавезу да примењују аналитички обрачун трошкова с калкулацијама свих врста услуга, да врше раздвајање рачуна успеха (добитка или губитка) и релевантних рачуна стања (средстава) по свим врстама veleпродајних и малопродајних услуга као да их обављају засебна правна лица, као и да периодично извештавају Агенцију у регулаторне сврхе путем посебних извештаја, који подлежу независној ревизији;
- поменути интегрални систем обрачуна трошкова с калкулацијама цена, раздвајања рачуна и извештавања Агенције у регулаторне сврхе може бити заснован на три трошковна модела, што су, по свом развојном редоследу:
 - модел историјских (стварних) трошкова (HCA – Historical Cost Accounting), који се тренутно примењује,
 - модел текућих трошкова (CCA – Current Cost Accounting), са чијом применом треба ускоро почети, и
 - модел дугорочних инкременталних трошкова (LRIC – Long Run Incremental Costing), као информационо најзахтевнији и методолошки најсложенији модел, с дужим временом припреме оператора за његову примену.

1. ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАЦИ МОДЕЛА ИСТОРИЈСКИХ ТРОШКОВА

Главне предности модела историјских трошкова су:

- својство објективизма и проверљивости улазних података, односно документационе утемељености обрачуна;
- компатибилност обрачуна трошкова у регулаторне сврхе са обрачуном трошкова у финансијском књиговодству за потребе редовног годишњег екстерног финансијског извештавања опште намене. Из овога произилази да, у погледу вредносних концепата трошкова и профита, постоји суштинска једнакост информационих подлога за одлучивање на бази финансијских извештаја опште намене и извештаја за регулаторне потребе, осим што су ови последњи обавезно аналитички по врстама услуга;
- подобност модела историјских трошкова за примену top – down приступа (метода) обрачуна трошкова с калкулацијама и раздвајања рачуна успеха по свим врстама услуга у сврхе регулаторног извештавања, што је једноставније методолошко решење за примену трошковног принципа.

Модел историјских трошкова има значајне недостатке. Они се огледају, пре свега, у:

- потцењивању трошкова (превасходно амортизације) који доводе до ерозије капитала (превасходно уложеног у сталну имовину, односно средства која подлежу обрачуну амортизације), преливањем дела његове репродукционе или реалне вредности у профит (због ниских амортизационих стопа) и то у условима раста набавних цена, опадања вредности домаће валуте и опште инфлације;
- потцењивању трошковне основице за формирање адекватних продајних цена, као и имовинских основица за обрачун просечних пондерисаних трошкова капитала (WACC – Weighted Average Cost Of Capital), такође у условима растућих набавних цена, опадања вредности домаће валуте и опште инфлације;
- значајно сложенија примена модела у случају коришћења bottom – up приступа за процену сталне имовине и обрачун њених трошкова амортизације, иако се овај приступ сматра делотворнијим за обрачун трошковне и имовинске основе за калкулацију рентабилности и продајних цена по врстама услуга оператора.

2. МОДЕЛ ТЕКУЋИХ ТРОШКОВА

Модел текућих трошкова (ССА) је, истовремено, информационо погоднији и процедурално захтевнији рачуноводствено-информациони метод у односу на НСА, посебно у сврхе регулаторног извештавања у регулисаним индустријама, као што је ЕК сектор. Отуда потреба веома пажљивог приступа моделирању, примени и надзору система аналитичког обрачуна трошкова с калкулацијама, раздвајању рачуна стања и успеха и извештавању о трошковно-приходним и добитним перформансама по моделу текућих трошкова од стране оператора са ЗТС. У циљу представљања основа овог система, у наставку ће биће дат сажет осврт на:

- суштину модела текућих трошкова;
- концепте очувања (вредносног одржања) капитала за укључивање у модел, односно поменути систем аналитичког обрачуна трошкова, формирања продајних цена и извештавања о пословним перформансама;
- утврђивање формуле рачуноводства текућих трошкова, односно начина израчунавања циљног прихода и јединичних цена по врстама услуга оператора;
- разлике концепата вредновања и профита у финансијском књиговодству и званичним финансијским извештајима опште намене, на једној страни, и у управљачком и регулаторном рачуноводству (систему аналитичког обрачуна трошкова и учинака, рачуноводственом раздвајању и извештавању Агенције о перформансама по врстама услуга), на другој страни.

2.1. Суштина модела текућих трошкова

У складу са чл. 31 Правилника предвиђено је да се започне са развојем рачуноводства текућих трошкова (ССА), са циљем да његова примена почне 01.07.2010. године. С обзиром да се у пракси показало да операторима са ЗТС треба још времена за коректну примену постојећег модела историјских трошкова, предвиђено је да се са применом модела текућих трошкова отпочне током 2013. године, односно на финансијским извештајима за 2012. годину.

Модел текућих трошкова представља рачуноводствени метод вредновања имовине и капитала и обрачуна трошкова и добитка друштва базиран на текућим трошковима. Настао је током 1970-их година како би отклонио ограничења рачуноводственог модела заснованог на историјским трошковима у условима инфлације. Касније је нашао примену у секторима које карактеришу брзе технолошке промене, као што је ЕК сектор. Овај модел је препоручен од стране Европске уније за потребе регулаторног рачуноводства и рачуноводственог раздвајања у области електронских комуникација и укључен је у релевантне Европске директиве, препоруке Европске комисије, ERG (European Regulatory Group) и IRG (International Regulatory Group) смернице, које су наведене у уводу.

У односу на НСА модел, ССА модел се углавном разликује по начину вредновања имовине и њеног трошења, превасходно основних средстава (некретнина, постројења и опреме) и трошкова амортизације, начину на који се посматра капитал приликом одређивања профита, односно концепта очувања капитала у том процесу.

Приликом вредновања имовине по текућим трошковима нагласак је на некретнинама, постројењима и опреми (у даљем тексту: НПО) и нематеријалним улагањима, уколико постоје, јер се претпоставља да су остале групе имовине, као што

су дугорочни и краткорочни финансијски пласмани, потраживања, готовина и слично, већ изражени у финансијским извештајима по текућим трошковима и да нису потребне додатне корекције. Залихе могу бити вредноване по моделу текућих трошкова, али то није неопходно с обзиром да за обављање редовног пословања у области електронских комуникација није неопходан висок ниво залиха. Вредновање НПО по ССА моделу нужно је праћено истим таквим вредновањем трошкова амортизације.

Текући трошак представља нижи износ између нето трошка замене средства и његовог надокнадивог износа.

Нето трошак замене представља износ који би требало платити за набавку новог средства исте функционалности и капацитета као код постојеће имовине.

Надокнадиви износ представља већу вредност између нето продајне вредности и економске вредности. **Нето продајна вредност** је износ који се добија у поступку продаје умањен за трошкове продаје, док **економска вредност** представља нето садашњу вредност будућих токова готовине које би НПО генерисали током свог економског века трајања. У случају када је нето продајна вредност мања од економске вредности, оператору се исплати да задржи имовину. У супротном није рационално задржати имовину јер приходи од продаје премашују садашњу вредност будућих новчаних токова које та имовина може да генерише.

Имајући у виду да стална имовина, која је предмет вредновања по текућим трошковима, служи за обављање основне делатности оператора, искључује се могућност њене продаје, па самим тим и вредновања по нето продајној вредности. Изузетак представљају основна средства намењена продаји уместо даљег коришћења, средства која припадају пословању које се обуставља, која се у финансијском књиговодству, за потребе финансијских извештаја опште намене, преносе на посебне позиције залиха по одговарајућој вредности у складу са Међународним стандардом 5 – Стална имовина која се држи за продају и престанак пословања (МСФИ 5) и Правилником о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 114/2006, 119/2008, 9/2009 и 4/2010). Ово по аутоматизму таквог поступка, искључује вредновање основних средстава намењених продаји или пословању које се обуставља у регулаторне сврхе по нето продајној вредности, осим у случају да оператор пропусти да спроведе наведени поступак рекласификације званичним финансијским извештајима опште намене. Такође, израчунавање нето садашње вредности будућих токова готовине је веома сложено за већину основних средстава, осим евентуално некретнина. Из тога **произилази да се код вредновања НПО надокнадиви износ може занемарити, и текући трошак се израчунавати само на бази нето трошкова замене.**

Метод трошкова замене је најчешће коришћен метод процене вредности опреме и базиран је на текућим тржишним ценама и текућој технологији. Како се у ЕК сектору технологија брзо мења, одређене групе имовине подлежу брзим технолошким променама, што значи да постојећу имовину у неким случајевима није могуће заменити идентичном имовином. У оваквим ситуацијама трошак замене одговара трошку замене **модерног еквивалентна имовине** која је предмет процене вредности. У овом случају су неопходна одређена усклађивања вредности имовине како би модерни еквивалент имовине према капацитету и функционалности одговарао постојећој имовини. Нарочито се мора водити рачуна о усклађивањима која су везана за додатни капацитет нове опреме, додатну функционалност нове опреме, уштеде у оперативним трошковима у односу на постојећу опрему итд.

Постоје **различите методологије које се могу користити за процену вредности НПО према методу трошкова замене** и зависе од карактеристика средства

које је предмет процене. У пракси развијених земаља, а према IRG смерницама, користе се следеће методологије: **историјски трошак, индексирање и свеобухватна процена вредности.**

Вредновање имовине према **историјском трошку** из биланса стања се најчешће користи за поједине групе основних средстава чија вредност није значајније промењена од дана набавке, која имају кратак век трајања (нпр. компјутери). Историјски трошак се користи и за вредновање ново-набављених НПО у току године с обзиром да њихова набавна вредност не може значајно да одступа од вредности по текућим трошковима. Такође, и нематеријална имовина треба да буде вреднована по историјском трошку.

Индексирање представља вредновање НПО применом годишњег индекса раста цена. Овај метод се најчешће користи за ону имовину која није подложна брзим технолошким променама, али су зато промене цена значајне. У ову групу најчешће спадају некретнине и земљиште. Кључно питање код примене метода индексирања је избор индекса који ће се примењивати на историјски трошак. У теорији се користе индекси којима се мери стопа опште инфлације у земљи, специфични индекси за групе средстава или индекси којима се мери промена курса домаће валуте у односу на стабилну страну валуту. **Агенција сматра да је за услове пословања у нашој земљи прихватљив индекс потрошачких цена.**

Свеобухватна процена вредности подразумева да се за сваку појединачну ставку НПО одређује текући трошак замене. Користи се за процену телекомуникационе опреме која је подложна технолошким променама и није хомогена у погледу цена, као што су: кабловска канализација, централе, опрема за пренос, опрема за напајање итд. **Основу процене вредности ове имовине чини модерни еквивалент имовине.**

У циљу рационализације времена потребног за израду процене вредности, као и трошкова које она условљава, пожељно је дефинисати границу материјалности (имовинског значаја) средстава која су предмет процене. У том случају неће се вршити процена вредности свих средстава из регистра основних средстава оператора, већ само средстава која по вредности прелазе утврђену границу. Ова граница материјалности може бити утврђена као проценат од вредности укупне имовине и/или укупног прихода.

За израчунавање нето трошка замене потребно је бруто трошак замене кориговати за кумулативну амортизацију до дана процене. Приликом избора адекватног метода обрачуна амортизације засноване на текућим трошковима, поставља се питање који је метод најприхватљивији, односно да ли треба одступити од метода рачуноводствене амортизације који оператори користе при обрачуна амортизације за сврхе званичног финансијског извештавања. Уколико се примењује рачуноводствена амортизација, разлика је само у томе што се амортизација обрачунава на бруто вредност основних средстава по текућим трошковима уместо по историјским трошковима. У том случају користе се исти методи амортизације и исти век трајања основних средстава као у рачуноводствене сврхе. У смерницама ЕУ се говори и о другим методама обрачуна амортизације као што су метода заснована на нето садашњој вредности основних средстава, затим метода заснована на ануитетима, али се оне преваходно односе на „*bottom up*“ трошковне моделе. **Став Агенције је да треба примењивати исти метод амортизације и исти корисни век НПО као у сврхе финансијског извештавања опште намене.**

2.2. Концепти очувања капитала

Концепт очувања капитала има сврху да покаже да ли је вредност имовине или власничког капитала на крају посматраног периода одржана у односу на вредност с почетка периода због дејства различитих фактора као што су инфлација, технолошке промене итд.

Приликом примене метода вредновања по текућим трошковима могу се користити два концепта очувања капитала који се разликују по начину на који се дефинише капитал за потребе обрачуна и исказивања периодичних добитака.

Концепт очувања оперативног капитала (Operating Capital Maintenance – ОСМ) представља одржање оперативне способности имовине друштва. Према овом концепту предузеће ће бити у могућности да оствари профит само у случају ако је његова оперативна способност већа на крају периода у односу на почетак посматраног периода. На овај начин профит се израчунава тако што се од укупних прихода одузима и трошак амортизације који је неопходан да се очува оперативна способност те имовине. Овај трошак је једнак амортизацији добијеној применом текућих трошкова.

Концепт очувања финансијског капитала (Financial Capital Maintenance – FCM) представља одржање реалног (опште куповне моћи) власничког капитала друштва са циљем несметаног наставка финансирања пословања. Сматра се да је капитал очуван ако су вредности капитала власника акција или удела на крају посматраног периода остале исте у реалном износу као и на почетку посматраног периода. На овај начин профит се остварује само ако је реална вредност (општа куповна моћ) упоредиве нето имовине на крају периода већа од њене реалне вредности (опште куповне моћи) на почетку периода. То подразумева одговарајућу ревалоризацију капитала (нето имовине) друштва с почетка периода, укључујући и његове промене по основу додатних улагања или повлачења власничког капитала, применом индекса опште куповне моћи новчане јединице од почетка периода или дана поменутих промена, до извештајног (билансног) дана (31.12.). Код примене овог концепта, за разлику од ОСМ, јављају се капитални добици или губици због промена у ценама имовине односно нето трошковима замене ревалоризоване сталне имовине, на једној страни, и усклађивања вредности власничког капитала, на другој страни.

С обзиром да се применом ова два концепта могу добити значајно различити резултати у поступку мерења трошкова и профитабилности, а последично и цене регулисаних услуга, потребно је унапред дефинисати концепт очувања капитала који ће бити коришћен и у складу са тим дефинисати формулу рачуноводства трошкова. У пракси развијених земаља Европе, најчешће се користи FCM концепт, нарочито код „top-down“ метода. Такође, FCM концепт је препоручен и од стране Европске комисије (*Commission Recommendation 98/322/EC*). **Агенција сматра да треба примењивати овај концепт.**

2.3. Утврђивање формуле рачуноводства текућих трошкова

Дефинисање формуле рачуноводства текућих трошкова која служи за одређивање циљног прихода и јединичних продајних цена услуга ће зависити од изабраног концепта очувања капитала. Илустрације ради, у случају ОСМ концепта циљни приход се рачуна као збир оперативних трошкова, амортизације засноване на текућим трошковима и приноса на нето вредност ангажоване имовине, што може бити изражено на следећи начин:

$$R = O + D_{cca} + (V-D) r$$

Где је:

R – циљни приход,

O – оперативни трошкови,

D_{cca} – амортизација заснована на текућем трошку,

V – бруто вредност ангазоване имовине по текућим трошковима,

D – акумулирана амортизација заснована на текућем трошку,

r – стопа трошкова капитала

У случају FCM концепта, који ће се користити у CCA моделу, циљни приход се израчунава као збир оперативних трошкова, амортизације засноване на текућим трошковима, резервне амортизације и приноса на нето вредност имовине, умањено за капитални добитак/увећано за капитални губитак

$$R = O + D_{cca} + BD + (V-D) r \mp HG/L$$

Где је:

R – циљни приход,

O – оперативни трошкови,

D_{cca} – амортизација заснована на текућем трошку,

BD – резервна амортизација (*backlog depreciation*)

V – Бруто вредност ангазоване имовине,

D – акумулирана амортизација заснована на текућем трошку

r – стопа трошкова капитала

HG/L – капитални добици/губици

Амортизација заснована на текућем трошку

Амортизација заснована на текућем трошку се израчунава применом изабране стопе амортизације за групе основних средства на бруто процењене вредности основних средстава, засноване на текућем трошку.

Резервна („backlog“) амортизација (пропуштена кумулативна амортизација заснована на њеној претходној ревалоризацији, односно вредновању по текућим трошковима, у односу на потребну кумулативну амортизацију по ценама на дан нове процене)

Резервна амортизација представља корекцију акумулиране амортизације из претходног периода с циљем њеног изједначавања са текућом бруто вредношћу основних средстава на билансни дан (дан нове процене). Другим речима, ако је бруто

вредност основних средства повећана у поређењу са претходном годином, појавиће се капитални добитак који треба да буде делом амортизован и резервна амортизација треба да буде зарачуната. У случају капиталног губитка, бруто вредност основних средстава је смањена и то значи да је претходно обрачуната амортизација превелика и треба да се смањи кроз негативну резервну амортизацију.

Капитални добици/губици (добици/губици од држања основних средстава)

Капитални добици односно губици настају као резултат процене вредности основних средстава на бази текућих трошкова. Када се бруто вредност основних средстава с почетка периода као резултат процене вредности по текућим трошковима повећа, појавиће се капитални добитак као одбитна корективна ставка у формули по текућим трошковима. Уколико се вредност смањи, појављује се капитални губитак као додатна корективна ставка у претходном обрасцу обрачуна циљног прихода и продајних цена.

Остале корекције појединих позиција имовине и капитала, као резултат примене метода текућих трошкова, могу укључивати и усклађивање вредности власничког капитала за износ инфлације применом индекса раста цена. Међутим, како је коригована вредност сопственог капитала на бази текућих трошкова већ укључена у просечну пондерисану цену капитала преко стопе трошкова сопственог капитала, **никакве додатне корекције за инфлацију не треба укључивати у капитал односно у обрачун ангажованог капитала, за потребе примене просечне пондерисане стопе трошкова капитала (WACC).**

Резервна амортизација и капитални добици/губици се укључују у регулаторни биланс успеха као корекције резултата из пословања.

У Прилогу 2 је дат обрачун по текућим трошковима на примеру једног основног средства.

2.4. Разлике између финансијског извештавања опште намене и извештавања за управљачке и регулаторне потребе

Финансијско рачуноводство са званичним финансијским извештавањем опште намене и управљачко рачуноводство (и обрачун трошкова и учинака у оквиру њега), представљају два различита рачуноводствена система и нормална је појава њиховог мањег или већег разилажења, како у погледу намена информација тако и у категоријалном, вредносном и процедуралном погледу. То је последица већ деценијама прихваћене и распрострањене информационе идеје “различите информације за различите сврхе”, која, наравно, не значи манипулацију информацијама, већ пажљив избор правих, правовремених и упоредивих информација, дакле примерених информација и извештаја сврхама којима треба да послуже уз обавезу њихове наменске употребе. Регулаторно извештавање од стране пословно-правних субјеката регулисаних делатности, какав је случај и са ЕК сектором, углавном је ослоњено на сегмент управљачког рачуноводства, потврђујући, а по нечему и додајући разлоге за поменуте разлике у односу на званично финансијско извештавање опште намене. Овде ћемо укратко указати на неке аспекте поменутих разлика.

Финансијско рачуноводство оператора са финансијским извештавањем опште намене, дакле превасходно за потребе акционара, кредитора, потенцијалних

инвеститора, пословних партнера, државних органа и других екстерних интересената, код нас се по обавези из Закона о рачуноводству и ревизији обавља у складу са Међународним стандардима финансијског извештавања (МСФИ), односно Међународним рачуноводственим стандардима (МРС). То не одговара у свему захтевима обрачуна трошкова и раздвајању рачуна и извештавању у регулаторне сврхе.

Најважније разлижење односи се на вредновање сталне имовине (осим дугорочних финансијских пласмана) и обрачун амортизације. Према МРС 16 – Некретнине, постројења и опрема и МРС 38 – Нематеријална имовина, модел набавне вредности односно, по Правилнику, модел историјских трошкова је основни модел вредновања сталне имовине и обрачуна трошкова амортизације за потребе финансијског рачуноводства и финансијског извештавања опште намене. Поменути стандарди сугеришу примену модела ревалоризације, односно вредновања поменуте сталне имовине по фер вредностима (вредностима могуће размене средстава на тржишту, вредностима утврђеним по добитном приступу вредновања или приступу амортизованих трошкова замене) када се процени да фер вредност значајније одступа од књиговодствене вредности. **Регулаторно рачуноводство не познаје концепт фер вредности, већ се за вредновање сталне имовине користи нето трошак замене, односно модерни еквивалент имовине, индексација или историјски трошкови, уколико значајно не одступају од текућих трошкова.**

Корисно је имати у виду да, кад се већ врши вредновање имовине и амортизације у сврхе регулаторног извештавања, не треба искључивати евентуалну могућност примене фер вредности у финансијским извештајима опште намене - на начин и према методологији која је прихватљива и за регулаторне сврхе.

3. ПРЕЛАЗАК СА ИСТОРИЈСКИХ НА ТЕКУЋЕ ТРОШКОВЕ И НАЧИН ИЗВЕШТАВАЊА ОПЕРАТОРА

За прелазак са метода историјских трошкова на метод текућих трошкова потребно је **изменити постојећи Правилник** детаљним образложењем: метода и начина процене вредности нематеријалних улагања и НПО, начина обрачуна амортизације по текућим трошковима, изабраног концепта очувања капитала, начина израчунавања циљног прихода, као и начина и рокова извештавања оператора по новом моделу.

Што се тиче извештавања оператора, неопходно је задржати све постојеће табеле из прилога Правилника које служе за алокацију: прихода, трошкова, и ангажоване имовине, као и претходно усаглашене кључеве за алокацију.

Такође, начин обрачуна просечне пондерисане цене капитала остаје исти као код метода историјских трошкова, с тим што се обрачун стопе трошкова сопственог капитала врши на бази вредности капитала који је базиран на текућим трошковима.

Поред постојећих табела у Правилнику, за примену метода текућих трошкова потребно је додати најмање 4 нове табеле са образложењима (Прилог 1.):

1. табелу НПО у којој ће бити дат упоредни преглед вредности НПО и амортизације по групама средстава;
2. табелу са обрачуном ангажованог капитала у којој ће бити дат упоредни преглед укупне имовине и капитала;
3. табелу са коригованим билансом успеха са корекцијама које проистичу из примене ССА модела, а које се односе на резервну амортизацију и капиталне губитке/добитке;
4. табелу са коригованим билансом стања.

Поред захтева из чл. 28 и 29 Правилника, оператори ће бити у обавези да доставе и комплетну процену вредности НПО и нематеријалне имовине уколико постоји, са образложењима метода коришћених приликом процене различитих група средстава.

ЗАКЉУЧАК

1. Главна новина рачуноводства трошкова заснованог на текућим трошковима у односу на историјске трошкове огледа се у начину вредновања имовине, преваходно НПО и начину на који се посматра капитал приликом одређивања профита – тзв. **концепт очувања капитала**.
2. Приликом вредновања имовине по текућим трошковима, **у фокусу треба да буде процена вредности НПО**, који у већини случајева представљају најзначајнији део укупне имовине оператора у области електронских комуникација.
3. Код избора метода за процену вредности у пракси **преовлађује метод нето трошкова замене**, односно модерни еквивалент имовине као метод по коме се вреднује „core“ телекомуникациона опрема, док за остале групе основних средства у зависности од карактеристика, века трајања и укупне вредности, **могу бити коришћени и метод индексирања и историјски трошкови из биланса стања**.
4. Приликом избора адекватног метода обрачуна амортизације засноване на текућим трошковима, **не би требало одступити од метода рачуноводствене амортизације** који оператори користе при обрачуна амортизације за сврхе финансијског извештавања.
5. Код избора концепта очувања капитала, **треба се одредити за концепт очувања финансијског капитала - FCM** као врло распрострањен концепт, препоручен од стране ЕУ, и прилагодити формулу рачуноводства трошкова тако да **укључује и резервну амортизацију и капиталне добитке, односно губитке**.
6. **Планиран рок за доношење новог Правилника** у складу са Законом о електронским комуникацијама и овим смерницама за ССА модел: **други квартал 2011. године**.
7. **Рок за прво регулаторно извештавање по моделу ССА: април 2013. године, за финансијске извештаје из 2012. године**.

Радна група РАТЕЛ-а

Прилог 1: Нове табеле у Правилнику

Табела 1: Обрачун ангажованог капитала на дан 31.12.

у хиљадама РСД

	НСА вредност	ССА вредност	Разлика
I СТАЛНА ИМОВИНА			
I НЕМАТЕРИЈАЛНА УЛАГАЊА			
II НЕКРЕТНИНЕ, ПОСТРОЈЕЊА, ОПРЕМА И БИОЛОШКА СРЕДСТВА			
1. Некретнине, постројења и опрема			
2. Инвестиционе некретнине			
3. Биолошка средства			
II НЕТО ОБРТНА ИМОВИНА-КАПИТАЛ (I+II-III)			
I ЗАЛИХЕ			
II КРАТКОРОЧНА ПОТРАЖИВАЊА, И ГОТОВИНА			
1. Потраживања			
2. Потраживања за више плаћен порез на добитак			
3. Готовински еквиваленти и готовина			
III КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ			
1. Обавезе из пословања			
2. Остале краткорочне обавезе			
3. Обавезе по основу пореза на додатну вредност и осталих јавних прихода и пасивна временска разграничења			
4. Обавезе по основу пореза на добитак			
III УКУПНО АНГАЖОВАНА ИМОВИНА – КАПИТАЛ (I+II)			

Напомена: ова табела се попуњава збирно на нивоу друштва и за сваку услугу појединачно

Табела 2: Вредност некретнина, постројења и опреме на дан 31.12.

у хиљадама

РСД

Р.б.	Позиција	НСА вредност	ССА вредност	Разлика
	Назив НПО			
1	Бруто вредност			
2	Акумулирана амортизација			
3	Нето вредност на почетку године (1-2)			
4	Нове набавке			
5	Отуђења			
6	Расходовања			
7	Ревалоризација			
8	Амортизација			
9	Резервна амортизација			
10	Нето вредност на крају периода (3+4-5-6+7-8+9)			

Напомена: ова табела се попуњава за групе некретнина, постројења и опреме. У прилогу оператор са ЗТС доставља детаљну процену вредности за сваку ставку некретнина, постројења и опреме и нематеријалних улагања, уколико постоје.

Табела 3: Кориговани биланс успеха за период од 01.01. до 31.12.

у хиљадама РСД

Позиција	НСА вредност	ССА вредност	Разлика
I ПОСЛОВНИ ПРИХОД			
1. Приходи од продаје			
2. Остали пословни приходи			
II ТРОШКОВИ ПОСЛОВАЊА			
1. Набавна вредност продате робе			
2. Трошкови материјала			
3. Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи			
4. Трошкови амортизације и резервисања			
5. Остали пословни расходи			
III КОРЕКЦИЈЕ НА БАЗИ ТЕКУЋИХ ТРОШКОВА			
Капитални добитак/(губитак)			
Резервна амортизација			
IV ПОСЛОВНИ ДОБИТАК/ГУБИТАК (I-II-III)			
V ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ			
VI ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ			
VII ОСТАЛИ ПРИХОДИ			
VIII ОСТАЛИ РАСХОДИ			
IX ДОБИТАК/ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (IV+V-VI+VII-VIII)			
X ПОРЕСКИ РАСХОДИ ПЕРИОДА			
XI НЕТО ДОБИТАК/ГУБИТАК (IX-X)			

Напомена: ова табела се попуњава збирно на нивоу друштва и за сваку услугу појединачно

Табела 4: Биланс стања на дан 31.12.

у хиљадама РСД

Позиција	НСА вредност	ССА вредност	Разлика
АКТИВА			
А. СТАЛНА ИМОВИНА			
I НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ			
II GOODWILL			
III НЕМАТЕРИЈАЛНА УЛАГАЊА			
IV НЕКРЕТНИНЕ, ПОСТРОЈЕЊА, ОПРЕМА И БИОЛОШКА СРЕДСТВА			
4. Некретнине, постројења и опрема			
5. Инвестиционе некретнине			
6. Биолошка средства			
V ДУГОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ			
1. Учешћа у капиталу			
2. Биолошка средства			
Б. ОБРТНА ИМОВИНА			
I ЗАЛИХЕ			
II СТАЛНА СРЕДСТВА НАМЕЊЕНА ПРОДАЈИ И СРЕДСТВА ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА			
III КРАТКОРОЧНА ПОТРАЖИВАЊА, ПЛАСМАНИ И ГОТОВИНА			
4. Потраживања			
5. Потраживања за више плаћен порез на добитак			
6. Краткорочни финансијски пласмани			
7. Готовински еквиваленти и готовина			
8. Порез на додату вредност и активна временска разграничења			
В. ОДЛОЖЕНА ПОРЕСКА СРЕДСТВА			
Г. ПОСЛОВНА ИМОВИНА			
Д. ГУБИТАК ИЗНАД ВИСИНЕ КАПИТАЛА			
Ђ. УКУПНА АКТИВА			
Е. ВАНБИЛАНСНА АКТИВА			

Табела 4: Биланс стања на дан 31.12. (наставак)

у хиљадама

РСД

Позиција	НСА вредност	ССА вредност	Разлика
ПАСИВА			
А. КАПИТАЛ			
I ОСНОВНИ КАПИТАЛ			
II НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ			
III РЕЗЕРВЕ			
IV РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ РЕЗЕРВЕ			
V НЕРЕАЛИЗОВАНИ ДОБИЦИ/ГУБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ			
VI НЕРАСПОРЕЂЕНИ ДОБИТАК			
VII ГУБИТАК			
VIII ОТКУПЉЕНЕ СОПСТВЕНЕ АКЦИЈЕ			
Б. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА И ОБАВЕЗЕ			
I ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА			
II ДУГОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ			
1. Дугорочни кредити			
2. Остале дугорочне обавезе			
III КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ			
5. Краткорочне финансијске обавезе			
6. Обавезе по основу средства намењених продаји и средстава пословања које се обуставља			
7. Обавезе из пословања			
8. Остале краткорочне обавезе			
9. Обавезе по основу пореза на додату вредност и осталих јавних прихода и пасивна временска разграничења			
10. Обавезе по основу пореза на добитак			
В. ОДЛОЖЕНЕ ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ			
Г. УКУПНА ПАСИВА			
Д. ВАНБИЛАНСНА ПАСИВА			

Напомена: ова табела се попуњава збирно на нивоу друштва и за сваку услугу појединачно

Прилог 2. Пример обрачуна по текућим трошковима

Овде је дат један илустративни пример примене ССА модела на вредновање основних средстава. Претпоставка је да су остале имовинске целине као што су: залихе, потраживања, краткорочни финансијски пласмани, готовина и готовински еквиваленти, већ вредновани по текућим трошковима и да додатне корекције нису потребне.

У табели је приказана вредност основних средстава по текућим трошковима за основно средство чији је век трајања 5 година. Претпостављено је повећање вредности средства у износу од 5% годишње. Ради поједностављења, претпоставка је да у току године нема нових набавки основних средстава нити отуђења.

Р.б	Назив	1	2	3	4	5
1	Бруто набавна вредност	10,000,000	10,500,000	11,025,000	11,576,250	12,155,063
2	Акумулирана амортизација	0	2,000,000	4,200,000	6,615,000	9,261,000
3	Нето вредност на почетку године (3=1-2)	10,000,000	8,500,000	6,825,000	4,961,250	2,894,063
4	Историјска амортизација	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000
5	Текућа амортизација	2,000,000	2,100,000	2,205,000	2,315,250	2,431,013
6	Резервна амортизација (6=(5 _{n+1} - 5 _n)*бр. година отписа)	-	100,000	210,000	330,750	463,050
7	Нето вредност на крају године (7=3-5-6)	8,000,000	6,300,000	4,410,000	2,315,250	-
8	<i>Капитални добитак (8=1_{n+1}-1_n)</i>	-	500,000	525,000	551,250	578,813
9	<i>Додатна амортизација (9=5-4)</i>	-	100,000	205,000	315,250	431,013

Акумулирана амортизација је једнака збиру акумулиране амортизације из претходне године, текуће амортизације и резервне амортизације из претходне године.

Историјска амортизација је амортизација заснована на историјским трошковима и добија се када се бруто набавна вредност средства по историјским трошковима подели са веком трајања (претпоставка да се користи линеарни метод обрачуна амортизације).

Текућа амортизација се обрачунава на бруто набавну вредност по текућим трошковима и добијена је тако што је бруто вредност средства по текућим трошковима подељена са веком трајања (претпоставка да се користи линеарни метод обрачуна амортизације).

Резервна амортизација представља корекцију кумулативне амортизације из претходних година и израчуната је као разлика између текуће амортизације из текуће године и текуће амортизације из претходне године помножено са бројем година колико је средство отписано.

Капитални добитак/губитак представља разлику између бруто вредности основних средстава из године у годину. У овом случају пошто се вредност основних средстава повећава јавља се капитални добитак, док у случају смањења вредности појавио би се капитални губитак.

Додатна амортизација представља разлику између текуће амортизације и историјске амортизације